

Prof. dr hab. n. med. Małgorzata Janas-Kozik
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach
Wydział Nauk Medycznych w Katowicach
Katedra i Oddział Kliniczny Psychiatrii i Psychoterapii
Wieków Rozwojowego
Centrum Zdrowia Dziecka i Rodziny im. Jana Pawła II w Sosnowcu Sp.zo.o
Ul. G. Zapolskiej 3, 41-218 Sosnowiec
Tel. +48 (32) 720-77-00 wew. 707
Tel. komórkowy: + 48 606 820 812
Mail: janaskozik@gmail.com

Sosnowiec 25.01.2024r.

Recenzja

rozprawy na stopień doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu mgr Karoliny Kręglewskiej, pt.: Program profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w Poznaniu „Szkoła zdrowa psychicznie”.

Przedstawiona do oceny praca została wykonana pod kierunkiem naukowym Pani prof. dr hab. n. med. Agnieszki Słopeń.

Recenzowana rozprawa ma układ typowy dla dysertacji doktorskiej i posiada wszystkie wymagane elementy strukturalne. Została napisana przejrzysto, dobrą polszczyzną, wyjątkowo starannie pod względem edytorskim.

Liczy 167 stron (bez ankiet oraz programu profilaktyki zdrowia psychicznego dla uczniów) i obejmuje wykaz stosowanych skrótów, wstęp, cele pracy, materiał i metody, wyniki, badanie pilotażowe ze wszystkimi elementami strukturalnymi, dyskusję, wnioski oraz precyzuje ograniczenia badania. Zawiera również spis załączników (13), spis tabel (160), spis rycin (45). Piśmiennictwo (72 pozycje) obejmuje zarówno anglojęzyczną literaturę, jak i 21 pozycji w języku polskim i 43 pozycje anglojęzyczne opublikowane na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat. Bibliografia jest dobrze dobrana i zacytowana w pracy.

Poruszony temat w dysertacji doktorskiej jest bardzo ważnym zagadnieniem, gdyż tematyka profilaktyki zdrowia psychicznego jest celem określonym zarówno przez WHO, jak i

szczegółowo przedstawiona w NPOZP, zarówno na lata 2017-2022, jaki i w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025. WHO zwróciło uwagę, iż nawet 50% zaburzeń psychicznych u dorosłych zaczyna się przed ukończeniem 14 r.ż., czyli to dzieci i młodzież są grupą docelową, do której powinny być szczególnie skierowane wszelkie działania profilaktyczne, zapewniające wczesną interwencję w społeczności lokalnej, unikając instytucjonalizacji, jak i w wielu przypadkach leczenia farmakologicznego. We wstępie Doktorantka szczegółowo przedstawia działania na rzecz profilaktyki zdrowia psychicznego w krajach Unii Europejskiej podkreślając, iż nacisk jest kładziony na podejście lokalne, wzmacnianie samoregulacji u jednostek poprzez szerzenie wiedzy i rozwijanie instytucji ochrony zdrowia na najniższych szczeblach, aby przede wszystkim zapobiegać. Podaje definicję promocji i profilaktyki zdrowia psychicznego przedstawiając ewolucję pojęcia profilaktyki na przestrzeni lat. Wskazuje szkołę jako idealne miejsce na promowanie dobrego samopoczucia psychicznego, gdyż zarówno dzieci, jak i młodzież spędzają dużą część dnia w szkole. Przedstawia również przykładowe programy profilaktyczne, oparte o metody CBT, społecznego i emocjonalnego uczenia się (SEL) oraz społecznego i emocjonalnego zachowania (SEB). Jednym ze sposobów rozumienia zdrowia psychicznego jest sprężystość psychiczna inaczej nazwana rezyliencją. Doktorantka przytacza różne jej opisy. Podkreśla znaczenie czynników chroniących i zasobów w zdrowiu psychicznym.

Głównym celem pracy było stworzenie holistycznego pilotażowego programu profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży „Szkoła zdrowa psychicznie”. W ramach programu zaplanowane zostały warsztaty obejmujące równocześnie uczennice i uczniów klas pierwszych szkół ponadpodstawowych, ich rodziców oraz nauczycielki i nauczycieli uczących w szkole. Cele szczegółowe obejmowały określenie poziomu funkcjonowania, postrzegania z perspektywy młodzieży trudności w kontekście rodziny, jednostki, rówieśników i szkoły, jak również potrzeb i trudności rodziców w zakresie realizacji roli rodzicielskiej. Obejmowały porównanie wewnątrzgrupowe oraz w relacji młodzież-rodzice zależności w wybranych obszarach, określenie potrzeb, czy trudności nauczycieli w ramach zawodu, jak również potrzeb młodzieży, rodziców i nauczycieli związanych z profilaktyką zdrowia psychicznego. Doktorantka postawiła również pytania (40) i sformułowała hipotezy badawcze (40) dotyczące młodzieży, rodziców (34 pytania i 34 hipotezy) oraz pytania (13) i hipotezy badawcze (13) dotyczące porównań obu grup. Podobnie sformułowała 3 pytania i 2 hipotezy badawcze dotyczące nauczycieli.

Prezentowana dysertacja doktorska ma charakter kwestionariuszowego samoopisującego badania, przeprowadzonego internetowo. Kwestionariusz dla młodzieży zawierał 52 pytania zamknięte i otwarte, dla rodziców 50 pytań zamkniętych i otwartych, a dla nauczycieli 8 pytań podobnie, zamkniętych i otwartych. Kwestionariusze nie były wcześniej zwalidowane. Grupę badaną stanowiła młodzież w wieku od 16 do 25 lat. W badaniu wzięło udział 349 osób, zdecydowana większość (224 osoby) stanowili uczniowie liceum ogólnokształcącego, reszta to uczniowie technikum, szkoły zawodowej, podstawowej i studenci. Ponadto w badaniu wzięło udział 329 rodziców oraz 69 nauczycieli. Uczniów klas pierwszych podzielono na początku roku szkolnego na 2 grupy, losowo dobrane. Trzy klasy zostały zakwalifikowane do grupy badanej i brały udział w zajęciach pilotażu, a dwie klasy stanowiły grupę kontrolną. Wszystkie klasy wzięły udział w dniu integracji oraz wszyscy uczniowie wypełnili kwestionariusz pre-test i post-test. Zajęcia odbywały się raz w miesiącu, program liczy 17 godzin zajęć, ponad 21 jednostek lekcyjnych oraz jeden dzień profilaktyki pod koniec roku szkolnego. Zajęcia odbywały się w szkole, na sali gimnastycznej i w plenerze. Dla nauczycieli odbyły się trzy, dwugodzinne spotkania, były to wykłady, ćwiczenia w grupach i praca własna. Rodzice odbyli cztery półtora godzinne spotkania. Cały program był wsparty stroną internetową oraz stroną na platformie Facebook i Instagramie.

Analizy statystyczne przeprowadzono za pomocą programu Statistica 13 firmy TIBCO oraz PQStat firmy PQStat Software. W analizie danych wykorzystano testy: Fishera-Freemana-Haltona, Kruskala-Wallisa, Manna-Whitneya oraz korelację rang Spearmana. Poziom istotności przyjęto dla p mniejszego bądź równego 0,05.

W podsumowaniu wyników analizy młodzieży potwierdzono hipotezy badawcze stwierdzając, że im bliższa relacja z rodzicami, więcej spędzonego z nimi czasu oraz dobry kontakt z rodzeństwem, poczucie zainteresowania ze strony rodziców, dzielenie się z rodzicami dobrymi przeżyciami/sukcesami, tym wyższa samoocena młodzieży. Podobnie potwierdzona została hipoteza potwierdzająca, iż zależność pomiędzy samooceną a poczuciem bezpieczeństwa w szkole, posiadanie w szkole co najmniej jednej dorosłej osoby, którą się lubi i której się ufa, co również potwierdza hipotezę, że im większe poczucie wpływu w szkole/klasie, tym większe zaangażowanie w życie szkoły/klasy. Podobnie potwierdzono hipotezę, że przekonanie młodzieży o swojej przyszłości zależy od posiadania zainteresowań, a pozytywna wizja przyszłości u młodzieży zależy od radzenia sobie w trudnych sytuacjach i lubienia wyzwań, co ma związek z radzeniem sobie z emocjami, z poczuciem bycia ważnym dla przyjaciół i poczucia akceptacji w szkole/klasie, jak również

zależy od posiadanych zainteresowań. Większość badanych nie uczestniczyła w zajęciach profilaktycznych dotyczących zdrowia psychicznego. W podsumowaniu wyników analizy rodziców należy zwrócić uwagę, że większość dzieci, gdyby miało problem powiedziałoby o nim rodzicom w pierwszej kolejności, a potem przyjacielowi. Rodzice dobrze oceniają poczucie bezpieczeństwa dzieci w szkole i chęć chodzenia do niej. Na uwagę zasługuje fakt, iż istnieje korelacja pomiędzy wspieraniem aktywności pozaszkolnej dziecka a przekonaniem, że poradzi sobie ono w przyszłości z pozytywną oceną tej przyszłości. Ponadto w ocenie rodziców komunikacja z dzieckiem ma znaczenie dla poziomu zaufania do niego i zależy od rozumienia emocji i zachowań dziecka. Pomimo, iż rodzice nie korzystają z porad psychologa szkolnego, to mają potrzebę poszerzenia wiedzy z zakresu emocji i profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Natomiast nauczyciele zgłosili najwięcej trudności w obszarze współpracy z rodzicami (roszczeniowość rodziców, trudność w budowaniu relacji), warsztatu pracy i wymagań oświatowych (przeladowany program, biurokracja, brak sprzętu dydaktycznego). Ponadto nauczycielom sprawia trudność praca z uczniami, którzy mają problem natury psychologicznej ze względu na brak wystarczającej wiedzy o tym, jak wspomóc i wspierać takiego ucznia, i jak z nim pracować. Na podstawie uzyskanych wyników, po omówieniu ich w szerokiej, świadczącej o dużej wiedzy Doktorantki zostało sformułowanych 10 wniosków.

Czytając z zainteresowaniem niniejszą rozprawę doktorską pragnę podkreślić, iż przyczynia się ona bezsprzecznie do poszerzenia horyzontu myślenia konieczności prowadzenia programu profilaktycznego w szkole, dla uczniów, ich rodziców i nauczycieli. Doktorantka wykazała się rozległą i dogłębną znajomością tematu i krytycyzmem.

Przystępując do oceny pracy pragnę na wstępie podkreślić, że stanowi ona dla lekarza psychiatry dziecięco-młodzieżowego, psychiatry, psychologa klinicznego i psychoterapeuty, a także psychologa szkolnego wartościową pozycję. Zrealizowanie przedstawionego w pracy tematu badawczego należało do przedsięwzięć szalenie pracochłonnych, wymagających cierpliwości i wytrwałości, dobrego przygotowania, znajomości badanej problematyki. W moim przekonaniu praca ta jest wstępem dla dalszej wnikliwej analizy poruszanej problematyki. Pragnę podkreślić staranną analizę statystyczną i szatę graficzną. Proponuję wyniki pracy opublikować w czasopiśmie naukowym specjalistycznym. Praca jest napisana zwięźle, dobrze się ją czyta, przeprowadzona dyskusja udowadnia celowość prowadzenia tego typu badań.

W podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Karoliny Kręglewskiej pt.: Program profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w Poznaniu „Szkoła zdrowa psychicznie” spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668).

Stawiam wniosek o dopuszczenie mgr Karoliny Kręglewskiej do dalszych faz przewodu doktorskiego i jednocześnie stawiam wniosek o wyróżnienie niniejszej dysertacji.

Decyzję o wyróżnieniu motywuję następująco:

1. Przedstawiona do oceny praca porusza bardzo aktualny temat, a mianowicie konieczność stosowania profilaktyki uniwersalnej w szkole, jako miejscu, w którym dziecko i nastolatek przebywają po kilka godzin dziennie.
2. Zaproponowany program profilaktyczny przez Doktorantkę dotyczy zarówno uczniów, jak i ich rodziców oraz nauczycieli pracujących w tej szkole, pokazując trudności z różnych perspektyw (uczeń- rodzic-nauczyciel).
3. Podkreślenia wymaga fakt, iż Doktorantka zapoznała się z przebiegiem reformy psychiatrii dzieci i młodzieży podkreślając konieczność współpracy międzysektorowej, szczególnie pomiędzy ochroną zdrowia a szkołą.
4. Doktorantka niezwykle rzetelnie omówiła całość problematyki prezentowanej, z jednoczesnym krytycznym podejściem do aspektów ograniczeń badania, co świadczy o dobrej znajomości tematu i warsztatu badawczego.

Prof. dr hab. n. med. Małgorzata Janas-Kozik

2768944

Prof. dr hab. n. med.
Małgorzata Janas-Kozik
Specjalista psychiatrii dzieci i młodzieży
Specjalista psychoterapii dzieci i młodzieży
Specjalista pediatrii
tel. (32) 21-11-477